«Հաշվապահական հաշվառման համակարգը Հայաստանում» գրքաշարի նպատակն է ներկայացնել վերջին տարիներին ՀՀ-ում իրականացված բարեփոխումների արդյունքում ձևավորված հաշվապահական հաշվառման նոր համակարգը: Այն բաղկացած է երկու գրքից:

«Հաշվապահական հաշվառման համակարգը Հայաստանում -1» գրքի առաջին բաժնում մասնավորապես ներկայացված է հաշվապահական հաշվառման իրավական կարգավորման համակարգը, պարզաբանված են հաշվապահական հաշվառման առարկան և մեթոդը, հաշվապահական հաշվեկշիռը և ֆինանսական արդյունքների մասին հաշվետվությունը, հաշվապահական հաշվառման հաշվային պլանը, հաշվապահական հաշիվները և կրկնակի գրանցման եղանակը, ֆինանսական հաշվետվությունների տարրերը, դրանց ճանաչումը և չափումը: Գրքի երկրորդ և երրորդ բաժինները վերաբերում են ակտիվների, պարտավորությունների, սեփական կապիտալի, եկամուտների և ծախսերի հաշվապահական հաշվառման մոտեցումներին, քննարկված են մի շարք ՀՀՀՀՍ-ներ, որոնք առնչվում են այդ խնդիրներին: Այդ ամենը ցուցադրված են օրինակներով, իսկ յուրաքանչյուր բաժնի վերջում տրված են ինքնաստուգման հարցեր:

«Հաշվապահական հաշվառման համակարգը Հայաստանում -2» գրքում ավելի խորությամբ են ներկայացվում ՀՀՀՀՍ-ները, մասնավորապես՝ ակտիվների վերագնահատումը, վերաչափումը, արժեզրկումը և անհավաքագրելիությունը, ֆինանսական և հարկային հաշվառումների տարբերությունները, հեջավորումը, ինչպես նաև փաստաթղթավորումը, գույքագրումը, հաշվապահական հաշվառման վարման ձևերը, հաշվապահական հաշվառումը վարելու և ֆինանսական հաշվետվությունները կազմելու սկզբունքները, հաշվապահական հաշվառման քաղաքականությունը:

Գրքաշարը նախատեսված է կազմակերպությունների հաշվապահների, ֆինանսահաշվային ոլորտի այլ աշխատողների, ուսումնական հաստատությունների դասախոսների և ուսանողների, ինչպես նաև հաշվապահական հաշվառումը ինքուրույն ուսումնասիրող սկսնակների համար:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱԺԻՆ 1
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Գլուխ 1. Հաշվապահական հաշվառման համակարգի ձևավորումը և զարգացումը

1.1. Ունեցվածքի պարզագույն հաշվառումից մինչև գիտություն 10

1.2. Հաշվապահական հաշվառման իրավական կարգավոսրման համակարգը Հայաստանում 12

Գլուխ 2. Հաշվապահական հաշվառման առարկան և մեթոդը

2.1. Հաշվապահական հաշվառման առարկան 15

2.2. Հաշվապահական հաշվառման մեթոդը 19

Գլուխ 3. Հաշվապահական հաշվեկշիռը և ֆինանսական արդյունքների մասին հաշվետվությունը

3.1. Հաշվապահական հաշվեկշռի կառուցվածքը 24

3.2. Կատարված գործառնությունների (դեպքերի) հետևանքով հաշվապահական հաշվեկշռում տեղի ունեցող փոփոխությունները 28
3.3. Ֆինանսական արդյունքների մասին հաշվետվությունը 32

Գլուխ 4. Հաշվապահական հաշիվները և հաշվային պլանը
4.1. Հաշվապահական հաշիվները 37
4.2. Հաշվապահական հաշվառման հաշվային պլանի կառուցվածքը 38
4.3. Հաշվապահական հաշիվների դասակարգումը 40
4.4. Հաշվապահական հաշիվների կիրառումը 48
4.5. Հաշվապահական հաշվառման հաշվային պլանի և ֆինանսական հաշվետվությունների կապը 49

Գլուխ 5. Կրկնակի գրանցման եղանակը և գործառնությունների գրանցումը
5.1. Կրկնակի գրանցման եղանակը 53
5.2. Գործառնությունների հաշվապահական ձևակերպումը 54
5.3. Հաշվապահական հաշիվներում գրանցումների կատարումը 64
5.4. Շրջանառության տեղեկագիրը 71
5.5. Սինթետիկ և անալիտիկ հաշվառումը 73

Գլուխ 6. Ֆինանսական հաշվետվությունների տարրերի ճանաչումը և չափումը
6.1. Ֆինանսական հաշվետվությունների տարրերի ճանաչումը 79
6.2. Տնտեսական օգուտը, վերահսկողության իրավունքը 81
6.3. Ֆինանսական հաշվետվությունների տարրերի չափումը 83

Ինքնաստուգման հարցեր 86

ԲԱԺԻՆ 2
ԱԿՏԻՎՆԵՐ ԵՎ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Գլուխ 7. Ակտիվների և պարտավորությունների դասակարգումն ու հաշվառումը
7.1. Ակտիվների դասակարգումը 90
7.2. Պարտավորությունների դասակարգումը 93
7.3. Ակտիվների և պարտավորությունների հաշվառումը 95

Գլուխ 8. Հիմնական միջոցներ

8.1.	Հիմնական միջոցների սահմանումը և դասերը	97
8.2.	Հիմնական միջոցների հաշվառումը	100
8.3.	Հիմնական միջոցների ձեռքբերումը	102
8.4.	Հիմնական միջոցների կառուցումը (ստեղծումը)	112
8.5.	Հիմնական միջոցների մաշվածությունը	114
8.6.	Հիմնական միջոցների օգտակար ծառայությունը	116
8.7.	Հիմնական միջոցների մաշվածության հաշվարկման մեթոդները	118
8.8.	Հիմնական միջոցների մաշվածության հաշվառումը	122
8.9.	Հիմնական միջոցների մաշվածության հաշվարկման մեթոդի և օգտակար ծառայության վերանայումը	124
8.10.	Հիմնական միջոցների վրա կատարվող հետագա ծախսումները	126
8.11.	Հիմնական միջոցների օտարումը	130

Գլուխ 9. Պաշարներ

9.1.	Պաշարները, դրանց խմբերը և ինքնարժեքը	135
9.2.	Պաշարների ձեռքբերման ծախսումները	137
9.3.	Պաշարների վերամշակման ծախսումները	142
9.4.	Անուղղակի ծախսումների դասակարգումը	147
9.5.	Այլ ծախսումները	149
9.6.	Ինքնարժեքի բանաձևերը	150
9.7.	Պաշարների օտարումը	153
9.8.	Արագամաշ առարկաների հաշվառման առանձնահատկությունները	154

Գլուխ 10. Դրամական միջոցներ

10.1.	Դրամական միջոցներ դրամարկղում	156
10.2.	Կանխիկ վճարումների նկատմամբ սահմանափակումները	162
10.3.	Դրամական միջոցներ բանկերում	163

Գլուխ 11. Դեբիտորական պարտքեր և տրված կանխավճարներ

11.1.	Վաճառքների գծով դեբիտորական պարտքերը	167
11.2.	Դեբիտորական պարտքերի անհավաքագրելիության հաշվառումը	170
11.3.	Տրված կանխավճարները	171
11.4.	Հաշվետու անձանց գծով հաշվարկները	172

Գլուխ 12. Կրեդիտորական պարտքեր և ստացված կանխավճարներ

12.1.	Գնումների գծով կրեդիտորական պարտքերը	178

12.2.	Ստացված կանխավճարները	179
12.3.	Աշխատավարձը և աշխատակիցների այլ կարճաժամկետ հատուցումները	181

Գլուխ 13. Հարկերը և պարտադիր վճարներ

13.1	Հարկերը և պարտադիր վճարները	185
13.2	Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարները	186
13.3	Եկամտահարկը	188
13.4	Շահութահարկը	190
13.5	Ավելացված արժեքի հարկը	191
13.6	Այլ հարկերը և պարտադիր վճարները	196

Գլուխ 14. Ոչ նյութական ակտիվներ

14.1.	Ոչ նյութական ակտիվների սահմանումը և դասերը	199
14.2.	Ոչ նյութական ակտիվների ձեռքբերումը և դրա հաշվառումը	200
14.3.	Ոչ նյութական ակտիվների ներստեղծումը	201
14.4.	Ոչ նյութական ակտիվների ներստեղծման հաշվառումը	203
14.5.	Ոչ նյութական ակտիվների ամորտիզացիան և օգտակար ծառայությունը	206
14.6.	Ոչ նյութական ակտիվների վրա կատարվող հետագա ծախսումները	208
14.7.	Ոչ նյութական ակտիվների վաճառքը (օտարումը)	210
14.8.	Ռոյալթիի հաշվառումը	211

Գլուխ 15. Վարձակալություն

15.1.	Վարձակալության սահմանման չափանիշները	214
15.2.	Ֆինանսական գործարքի երևույթը վարձակալությունում	215
15.3.	Վարձակալության դասակարգումը	217
15.4.	Գործառնական վարձակալությունը վարձակալի մոտ	220
15.5.	Գործառնական վարձակալությունը վարձատուի մոտ	222

Գլուխ 16. Արտարժույթով գործարքներ

16.1.	Հաշվետվական արժույթը, արտարժույթը և փոխանակման փոխարժեքը	224
16.2.	Արտարժույթով գործարքների սահմանումը	226
16.3.	Արտարժույթով գործարքների սկզբնական ճանաչումը և չափումը	228
16.4.	Հաշվապահական հաշվեկշռի ամսաթվի դրությամբ արտարժույթով գործարքների գծով տեղեկագրությունը	229
16.5.	Փոխարժեքային տարբերությունների սահմանումը	231

16.6. Արտարժույթով գործարքներից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների ճանաչումը 233

16.7. Արտարժույթով գործարքներից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների հիմնական մոտեցմամբ ճանաչումը և հաշվառումը 233

16.8. Արտարժույթով գործարքներից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների թույլատրելի այլընտրանքային մոտեցմամբ ճանաչումը և հաշվառումը 237

Ինքնաստուգման հարցեր 240

ԲԱԺԻՆ 3
ՍԵՓԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼ, ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐ

Գլուխ 17. Սեփական կապիտալ

17.1. Սեփական կապիտալի դասակարգումը և հաշվառումը 246

17.2. Կանոնադրական (բաժնեհավաք) կապիտալը 247

17.3. Բաժնետոմսերի հետգնումը 249

17.4. Չբաշխված շահույթը և պահուստային կապիտալը 250

Գլուխ 18. Եկամուտների և ծախսերի ընդհանուր նկարագիրը

18.1. Եկամուտների և ծախսերի դասակարգումը 253

18.2. Եկամուտների և ծախսերի հաշվառումը 254

Գլուխ 19. Գործառնական գործունեությունից եկամուտներ և ծախսեր

19.1. Արտադրանքի և ապրանքների իրացման հաշվառումը 256

19.2. Իրացված արտադրանքի, ապրանքների հետ վերադարձումից և գների իջեցումից հասույթի ճշգրտումը 258

19.3. Մանրածախ մեթոդի կիրառումը 260

19.4. Աշխատանքների և ծառայությունների իրացման հաշվառումը 262

19.5. Գործառնական այլ եկամուտները և ծախսերը 265

Գլուխ 20. Ոչ գործառնական եկամուտներ և ծախսեր

20.1. Տոկոսների և շահաբաժինների հաշվառումը 268

20.2. Անհատույց տրված ակտիվների գծով ծախսերի հաշվառումը 270

Ինքնաստուգման հարցեր 272

Հավելված 1. Ֆինանսական հաշվառում, կառավարչական հաշվառում, հարկային հաշվառում 274
Հավելված 2. Հայաստանի Հանրապետության հաշվապահական հաշվառման ստանդարտները 276
Հավելված 3. ՀՀՀՀՍ-ների համառոտ նկարագիրը 277
Հավելված 4. Հաշվապահական հաշվեկշիռ (Ձև N 1) 287
Հավելված 5. Ֆինանսական արդյունքների մասին հաշվետվությունը (Ձև N 2) 290
Հավելված 6. Հաշվապահական հաշվառման հաշիվների ցանկը 292